

Geiranger 26.04.17

Om barn, vold og overgrep i et pårørandeperspektiv

Rita Småvik rita.smavik@stolav.no

Ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging

RVTS Midt

RVTS Midt

- Faggruppe
Flyktninger
- Faggruppe vold og
overgrep
- Faggruppe
selvmordsforebygging
- http://rvtsmidt.no/om-oss/om-rvts-midt/#del_1
- Undervisning
- Veiledning
- Konsultasjon
- Liten klinikk for
traumatiserte
flyktninger

FN's barnekonvensjon artikkel 19:

- beskyttelse mot misbruk
- staten skal beskytte barnet mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra foreldre og andre omsorgspersoner.

Alvorlig omsorgssvikt omfatter:

- Alvorlige mangler ved den daglige omsorg, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som barn trenger ut fra sin alder og utvikling.
- At foreldre ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sine særlige behov for behandling og opplæring.
- At barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet.
- At det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan blir alvorlig skadet fordi foreldrene ikke er i stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet.

(veileder)

Tilknytning (målet er trygghet og regulering av følelser)

- Handler om en å knytte følelsmessige bånd til sine omsorgsgivere (Torsteinson 2011)
- Barn er avhengige av sine omsorgspersoner for overlevelse, og de vil derfor tilpasse atferden sin for å maksimere sjansen for kontakt med omsorgsgiver
- Trygg tilknytning kjennetegnes av forutsigbarhet og balanse mellom å møte barnets behov for både utforskning, beskyttelse og emosjonell regulering av følelser.
- Utrygg tilknytning → barnet må utvikle strategier for å få dekket sitt behov for trygghet

Barnets rett til trygghet og omsorg

- Alle barn har rett til å oppleve trygghet og god omsorg, dette er særlig viktig for de som har vært eksponert for vold
- Normalt vil begge foreldre ivareta barnet på en måte som er tilstrekkelig

Definisjon av vold

«Vold er en enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte gjøre noe den vil.» (Isdal, 2000)

VOLD:

- Fysisk
- Psykisk
- Seksuell
- Materiell
- Latent
- Økonomisk
- Partnervold
- Oppdragervold

Psykisk vold

- true (direkte eller indirekte)
- kontrollere
- trakassere/devaluere
- ignorere
- isolere
- begrense noens behov og meninger

Fysisk vold

- dytting
- lugging
- slag
- spark
- voldtekt
- å bli presset til seksuelle handlinger
- andre seksuelle overgrep

Å leve med vold

- Forskning viser at vold ikke er noe barnet kun er vitne til i den forstand at de bare ser den på avstand (Øverlien & Hydèn, 2007)
- Å være vitne til vold innebærer;
  - Å være direkte tilstede når vold forekommer
  - Høre hva som skjer
  - Sansse at volden har skjedd eller skal skje
  - Å se resultatene av volden

Polyviktisering

- Studier viser at barn som er utsatt for en type krenkelse er mer utsatt for andre former → senskadene mer uttalt

(Finkelhor, 2007)

Om vold i familien

- Kan ofte være slik at barnet ikke har noen å søke trygghet hos. Verken voldsutøver eller voldsutsatt er i løpet av en voldsepisode tilgjengelig som trygge voksne for barnet.
- Vold i en familie vil påvirke evnen til å tilby omsorg, både hos utøver og utsatt, fordi volden tvinger frem et annet fokus enn barnas behov

SO mot barn i straffeloven

- Seksuelt krenkende eller uanstendig atferd
- Seksuell handling
- Seksuell omgang med barn

Sosialpsykologisk definisjon

- En handling som barnet ikke kan forstå, ikke er modent for og ikke kan gi informert samtykke til
- Handlingen krenker barnets integritet
- Den voksne utnytter barnets avhengighet og/eller egen maktposisjon
- Handlingen baserer seg primært på den voksnes behov
- Aktiviteten bryter med sosiale tabuer innenfor familien eller den aktuelle kulturen, eller er ulovlig
- NB: Barn som krenker barn!

Problemetets omfang

- 11 % av norske ungdommer utsatt for grovt seksuelt misbruk minst én gang (15 % av jentene, 7% av guttene)
- 9 % har blitt slått mer enn to ganger av mor eller far
- 8 % har opplevd grov vold fra minst en forelder (vold som medførte skade eller smerte)
- 5,5 prosent har opplevd minst ett tilfelle av grov vold mellom foreldrene

Konsekvenser av vold og overgrep

- For de som utsettes, for deres nærmeste og andre berørte
- store samfunnsmessige og samfunnsøkonomiske konsekvenser.
- Viktig at alle bidrar til å forebygge slike hendelser
- Forebygging kan gjøres på ulike nivåer og på ulike måter

Typiske vansker etter vold og overgrep

(er dette mønstre vi bør se etter?)

❑ **Regulering av affekt og kroppslige tilstander**

- Kommer fort i intens affekt, klarer ikke å roe seg ned
- Hypersensitiv for følelsesladde stimuli, og for lyder og berøring
- Mangler språk for følelser og kroppslige tilstander
- Har forsinket motorisk utvikling, spise- og fordøyelsesvansker

❑ **Regulering av oppmerksomhet og adferd**

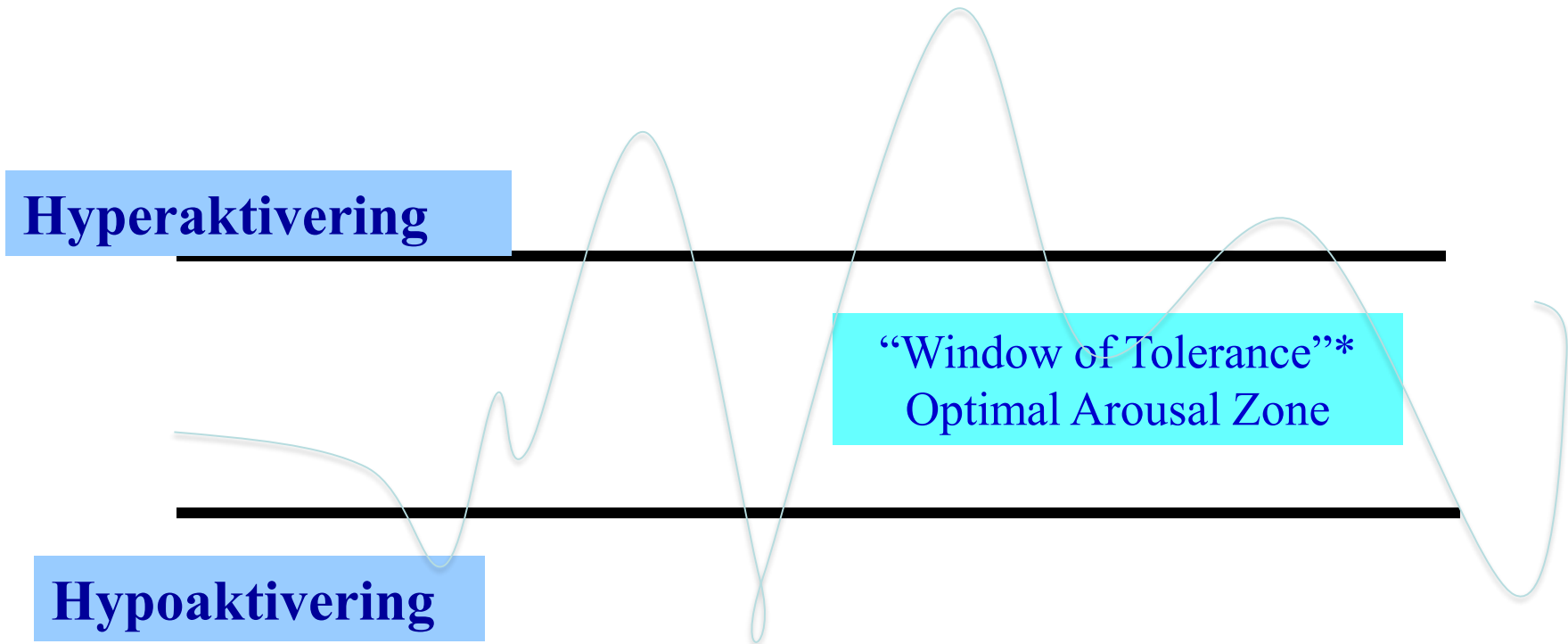
- Årvåkenhet i forhold til mulige trusler, mistillit til andre
- Dårlig evne til å beskytte seg selv, risikoatferd
- Dårlige strategier for å trøste seg selv, for eksempel selvskading

❑ **Sosio-emosjonell regulering**

- Opplever seg verdiløs og skammer seg over seg selv
- Overopptatt av å bli tatt vare på, i beredskap for avvísning
- For fysisk eller seksualisert kontaktetablering til andre
- Opposisjon, vansker med å ta andres perspektiv

TOLERANSEVINDUET

Ogden and Minton (2000);
Fisher, 2006 *Siegel
(1999)

We react instinctively

Fight

Flight

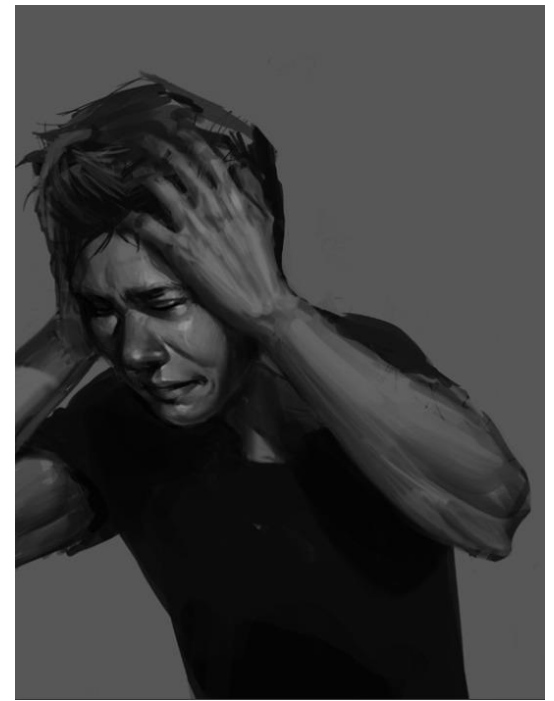

Freeze

Makt og vold

- Foreldre har makt over sine barn → barnet avhengig av at makten forvaltes på en ikke-krenkende måte
- Makt kan utøves uten vold, men all bruk av vold er maktutøvelse

Opplysningsplikt (veileder)

- Helsepersonell har en selvstendig og individuell plikt til å gi opplysninger til barnevernstjenesten hvis de har grunn til å tro at barn blir mishandlet i hjemmet eller at det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt. Det samme gjelder når et barn har vedvarende og alvorlige atferdsvansker.

Hvem er voldsutøver ?

- Voldsutøver kan være begge foreldre
- En av foreldrene
- En annen nærstående
- Eller en person som står utenfor familien

Valg av tiltak avhenger av hvem som er voldsutøver

Uavhengig av hvem som er voldsutøver vil det være behov for offentlig bistand fra politiet og fra helsevesenet

Hvis begge foreldre er voldsutøvere vil også BV bli involvert

Hvis bare den ene forelder er voldelig,
Barnefordelingsak

Tre sentrale rettsområder

- Strafferett
- Barnevernrett
- Familierett (barnefordeling)
- I tillegg kommer Helserett

De tre rettslige spor

- Barnevernssporet
- Barnefordelingssporet
- Strafferettssporet

Sikkerhetsvurderinger

- Hvor bekymret er vi for barnet → Har barnet tilstrekkelig god omsorg og trygge voksne
- Om vold og overgrep avdekkes eller vi får en økt bekymring må vi vurdere om barnet har behov for beskyttelse.
- Alt etter situasjonen kan det være behov for strakstiltak;
  - diskuter med kollega; observer, følge opp tett?
  - Melding til barnevern eller politi?

Anmeldelse og tverrfaglig samarbeid

- Mange offentlige ansatte er tilbakeholden med å gripe inn i det de antar er en voldssak.
- Tillitssvikt i forhold til foreldre
- Usikkerhet vedrørende taushetsplikt

Taushetsplikt og avvergeplikt

- Taushetsplikt er reglene om å verne om personlige forhold, men i spesielle situasjoner må taushetsplikten vike for andre hensyn.
- Et eksempel på dette er avvergeplikt, som er straffesanksjonert i Straffeloven § 196 og Straffelovens § 284.

Avvergeplikten

«Avverge» vil si å forhindre en eventuell framtidig straffbar handling. Du har ikke plikt til å melde fra om straffbare handlinger som allerede er utført. Avvergeplikten gjelder generelt, der du vet med sikkerhet – eller anser det som mest sannsynlig – at en person vil foreta seksuelle overgrep, påføre noen alvorlig skade (inkludert alvorlig psykisk mishandling) eller ta livet av et annet menneske, jf. Straffeloven § 196

Avhør av fornærmede under 16 år

- Her skjer avhør i egne Barnehus
- Avhør foretas av en politimann eller kvinne som har spesiell opplæring med avhør av barn
- Avhøret følges pr. video av dommer, forsvarer, bistandsadvokat aktor og BV

Oppfølging av barnet

- Barnet og foreldrene tilbys oppfølging av fagpersoner tilknyttet Barnehuset
- I mange tilfelle følger BV avhøret, og de vil også tilby oppfølging
- Kommunal oppfølging (støttesamtaler og foreldreveiledning)

Barn, familievold og selvmord

- Forskning på barn vitne til vold viser at dette øker risiko for suicidal atferd hos barn (**Barn i Norge – 2003**)

- Barn blir også vitner til selvmordstrusler og selvmordsforsøk

Baldry & Winkel (2003) Journal of adolescence 26; 703 – 716

- Dokumenterer vold og vitne til vold i familien som klar risikofaktor for suicidal kognisjon hos ungdom

Predikerer risiko for suicidal kognisjon

- Eldre jenter i høyest risk
- Direkte vold fra far risiko for gutter
- Direkte utsatt og vitne til vold mot mor for jenter

KLINISKE ERFARINGER PÅ SELVMORDSFORSØK HOS BARN SOM LEVER MED VOLD

(Per Isdal)

Selvmord etter kjønn, alder og dødsårsak, 2014 (til høyre 0-19 år)

Dødsårsak	Kjønn			
Alle årsaker	Mann	401		6
	Kvinne	147		8
Forgiftning	Mann	54	-	
	Kvinne	51		1
Hengning og kvelning	Mann	195		4
	Kvinne	40		2
Drukning	Mann	18	-	
	Kvinne	16	-	
Skyting og eksplosive stoffer	Mann	57		1
	Kvinne	1		1
Skjærende eller stikkende redskaper	Mann	9	-	
	Kvinne	4	-	
Sprang fra høyt sted	Mann	20		1
	Kvinne	18	-	
Annen eller uoppgitt måte	Mann	48	-	
	Kvinne	17		4

Hvordan hjelpe foreldre til å bli gode omsorgsutøvere?

Gi barnet;

- Trygghet
- Anerkjennelse
- Struktur
- Dialog
- Tolke barnets signaler

Fremme foreldrekompetanse

- Fremme foreldrenes refleksjoner rundt barns behov og opplevelser slik at foreldrene selv, sammen med hjelperen, kan reflektere rundt hvordan volden/omsorgssvikten har påvirket barnas relasjon til dem, og hva barna trenger fra dem som foreldre.

Forts. fremme foreldrekompetanse

- Stimulere til refleksjon og nysgjerrighet rundt barna og deres behov
- Jobbe med trygg tilknytning → balanserer mellom å møte barnets behov for utforskning, beskyttelse og emosjonell regulering av følelser

Er det rimelig å tro at evnen til å oppdage vold blir påvirket av at dette er noe man innerst inne ikke ønsker å vite noe om?

Våg å tro på deg selv.....!😊

